

บทสรุปและขอเสนอแนะ

ทางออกของประเทศเล็ก ๆ ที่ไม่อาจป้องกันตนเองให้พ้นจากการแทรกแซงจากประเทศภายนอกได้ก็คือ การกำหนดรัฐให้เป็นกลาง เพราะการกำหนดให้เป็นกลางเท่ากับการเป็นการประกาศให้ประเทศอื่น ๆ ได้รับความสงบ สันติภาพ ความเป็นอิสระ และการปลอดภัยจากการแทรกแซงจากประเทศภายนอก อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติความเป็นกลางของรัฐนั้น ยังเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก เพราะนอกจากจะต้องขึ้นอยู่กับพันธะและเงื่อนไขเกี่ยวกับความเป็นกลางหลายประการ อาทิ สมรรถภาพของรัฐบาลของประเทศที่เป็นกลาง ความจริงใจของผู้นำ การยอมสละอำนาจอธิปไตยบางส่วนของรัฐ ฯลฯ แล้วความมั่นคงของรัฐที่เป็นกลาง ยังต้องขึ้นอยู่กับความปรารถนาและผลประโยชน์ของประเทศมหาอำนาจเป็นประการสำคัญด้วย

สำหรับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อได้มีการประกาศปฏิญญาบัวลาติมเปอรวาคัยการกำหนดเอเซียตะวันออกเฉียงใต้เป็น "เขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง" ขึ้นมาในปี ค.ศ. ๑๙๗๑ นั้น เท่ากับเป็นการหยั่งเท้าของบรรดาประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่า จะให้การยอมรับต่อข้อเสนอกำหนดเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นกลางมากน้อยเพียงใด และขณะเดียวกันก็เป็นการหยั่งเท้าของประเทศมหาอำนาจ ๓ ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต และสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่จะให้เข้ามาทำหน้าที่ค้ำประกันความเป็นกลางดังกล่าวด้วย

ในปัจจุบันความเป็นกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภายใต้การค้ำประกันของมหาอำนาจนั้น ยังไม่มีผู้ทางที่จะเป็นไปได้ ทั้งนี้เพราะประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ ในภูมิภาคต่างก็ยังคงมีความขัดแย้งกันอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับสหภาพโซเวียต เกี่ยวกับปัญหาพรมแดนและการแย่งชิงความเป็นผู้นำโลกคอมมิวนิสต์ในสงครามเวียดนาม-กัมพูชา ซึ่งกำลังทวีความรุนแรงอยู่ในขณะนี้ ความเป็นปฏิปักษ์ต่อกันอย่างรุนแรงและเปิดเผยระหว่างประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคดังกล่าว ย่อมทำให้เกิด

ความระแวงสงสัยซึ่งกันและกันในการที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเข้ามาแทรกแซง หรือเข้ามามีอิทธิพลเหนืออีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้น จึงเป็นการยากที่จะให้มหาอำนาจหันมาให้ความร่วมมือกันในการยอมรับเข้ามาเป็นผู้ค้ำประกันความเป็นกลางของภูมิภาคนี้ อย่าง เป็นทางการ เพราะจะเท่ากับเป็นการ กัดกันผลประโยชน์ของประเทศมหาอำนาจผู้ค้ำประกัน ขณะเดียวกันก็อาจเป็นการ เปิดโอกาสให้มหาอำนาจใดมหาอำนาจหนึ่ง เข้ามาครอบงำ หรือครอบความเป็นเจ้าในบริเวณภูมิภาคนี้แต่เพียงฝ่ายเดียว อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันถึงแม้ประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ จะยังไม่อาจยอมรับเข้ามาเป็นผู้ค้ำประกันความเป็นกลางอย่าง เป็นทางการ แต่ก็มีความก้าวหน้าไปมากแล้ว ในทางที่ของมหาอำนาจที่จะสนับสนุนข้อเสนอกำหนดเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลางของอาเซียน ซึ่งคู่ได้จากท่าทีของจีน และสหภาพโซเวียตในปัจจุบัน

นอกจากความขัดแย้งระหว่างประเทศมหาอำนาจดังกล่าวแล้ว ประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มอาเซียนเองต่าง ก็ยังมีปัญหาต่าง ๆ ซึ่งอาจจะนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างประเทศได้ เช่น ปัญหาเชื้อชาติระหว่างอินโดนีเซียและมาเลเซียกับสิงคโปร์ ปัญหาชาวมุสลิมระหว่างฟิลิปปินส์กับอินโดนีเซีย และระหว่างไทยกับมาเลเซีย และปัญหานานานำอันเนื่องมาจากการค้นพบทรัพยากรธรรมชาติใต้น้ำ อื่นๆ ความขัดแย้งกันทางด้านการค้าและความเป็นผู้นำในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็ยังเป็นสิ่งซึ่งทำให้ความเป็นกลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไม่อาจเกิดขึ้นได้ ในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะความขัดแย้งกันของประเทศภายในภูมิภาคนี้ ย่อมจะนำไปสู่ความไม่มีเสถียรภาพ และความไม่มั่นคงของภูมิภาค ซึ่งเท่ากับเป็นการ เปิดโอกาสให้ประเทศมหาอำนาจได้เข้ามาแทรกแซงในกิจการภายในของประเทศอยู่ต่อไป และเมื่อเป็นเช่นนั้น ความเป็นกลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็จะไม่มีความเป็นไปได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ฉะนั้น เมื่อพิจารณาจากสถานการณ์ทางการเมืองเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ความปรารถนาที่จะให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลางนั้น คงเป็นความหวังที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคตเท่านั้น

อย่างไรก็ดี เนื่องจากการกำหนดให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นกลางนั้น เป็นเพียงวัตถุประสงค์ที่พึงปรารถนา ตามคำประกาศในปฏิญญาบัวลาติมเปอรั เพื่อมุ่งให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นอิสระปลอดจากการแทรกแซง และการแข่งขันของมหาอำนาจ และการกำหนดรัฐให้เป็นกลาง ก็เป็นเพียงวิธีการหนึ่งในหลาย ๆ วิธีที่จะนำไปสู่ความเป็นกลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เท่านั้น ดังนั้น เมื่อความเป็นกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภายใต้การค้ำประกันของมหาอำนาจยังเป็นไปไม่ได้ ในสภาพการเมืองระหว่างประเทศปัจจุบัน รูปแบบของความเป็นกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เหมาะสมในขณะนี้ก็คือแบบ "self-neutralization" ซึ่งเป็นการประกาศรับความเป็นกลางร่วมกันของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยไม่จำเป็นต้องให้ประเทศมหาอำนาจเข้ามารับรองหรือค้ำประกันอย่างเป็นทางการ

ฉะนั้น การศึกษาถึงความเป็นกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในขั้นต่อไป นั้น ควรจะเป็นการศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาความเป็นกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในลักษณะที่เป็นการกำหนดตนเองให้เป็นกลางแบบ "self-neutralization" ดังเช่นความเป็นกลางของประเทศสวีตส์ ที่จะสามารถนำไปสู่ความสงบ สันติภาพ ความปรองดอง การประนีประนอมกันระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อระงับกรณีพิพาท และเพื่อขจัดและสกัดกั้นอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจใดหรือไม่เพียงใด ในเมื่อสันติภาพและเสถียรภาพของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยังเป็นสิ่งที่ประเทศต่าง ๆ จะต้องช่วยกันรักษาไว้ในยุคซึ่งศูนย์กลางแห่งอำนาจของโลกกำลังเปลี่ยนแปลงไปนี้